

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

– Våre egne var farligere enn tyskerne

Jon Floden, stående lengst til høyre, sammen med troppen sin på Terningmoen før krigen. (Foto: Fotomagasin, Elverum)

■ De to lastebilene kjørte nordover riksveien gjennom Dovre i grålysningen den 15. april 1940, fulgt av to personbiler. Stemningen blant soldatene på det åpne planet på bil nummer to var eksplosiv, en blanding av redsel og sinne.

Av Egil Ulateig

55 år etterpå kan troppsføreren deres den da 23 år gamle fenriken Jon Floden huske omtrent hvert ord som falt. Han har tenkt på dem nesten hver dag i årene etterpå.

«Vi skjønte at det vi var ute på nærmest var et selvmordsopdrag. Jeg kunne høre en av karene hvese: «Han kaptein Austlid og regjeringen er i... i meg farligere enn tyskerne.» Og jeg var ikke uenig.

Vet du hva jeg satt og tenkte? Ja, det høres sykt ut, men jeg håpet at tyskerne skulle få forklaring på mitraljøsen sine, og at vi kunne komme i nærmere. Det var spesialiteten min, det jeg hadde kommandert bajonetten på.

– Krigsforbrytelse

Vi sitter i stua hos Jon Floden på gården hans i grensebygda Ljørdalen i Trysil. Snøen ligger ennå dyp ute på jordene hans, men opplevelsen hans på Dovre den gangen opptar ham mer enn bekymringen om den sene våren.

– Jeg var med på en tragedie og en skandale som jeg nesten må kalle en krigsforbrytelse, sier han

på sin direkte, ærlige måte. –Jeg føler det som en plikt å fortelle det jeg mener er sannheten om den nå i disse jubileumstider. Det får ikke hjelpe om noen blir saret.

I tilfelle mobilisering skulle han som uløst fenrik møte som sjef for 1. luftvernmitraljøsetropp ved Infanteriregiment 5 på Terningmoen.

Den 9. april kom han først i kaptein John Bottheims kompani ved Midtskog, og siden ved Sormbrua. Men tilbake på Grundset ved Elverum ble han overført til kaptein Eiliv Austlids kompani.

Halvkompaniet til Austlid, med Floden som den ene troppsføreren, kom til Dovre om natten den 15. april, dagen etter det tyske fallskjermangrepet, dødsstøtne og utsultede. På morgenvisten befant de seg utenfor Kirkestuen i Dovre sentrum. Inne i huset befant den norske regjeringen seg. Kaptein Austlid forsvant inn og ble lenge borte. Soldatene stod på oppstilt ved to lastebiler ute på tunet.

– Så kom kapteinen ut, og deretter kommanderende general Ruge. Jeg vet at noen tviler på om det virkelig var Ruge, og ikke adjutanten hans. Men jeg er overbevist om at det var ham selv – jeg kjente ham jo fra før.

Mens Austlid hørte på, holdt Ruge en kort tale, og ga følgende ordre: –Tyske fallskjermjegere har sperret veien og jernbanelinjen og forskanset seg ca. tre kilometer lengre oppe i dalen. Deres oppdrag er å rykke frem og uskadeliggjøre disse!

–Ja vel, svarte kaptein Austlid. Jon Floden ventet på ordre om oppdraget sitt, og kvakk til da kapteinen i stedet ga en ny ordre: –Dere kjører nøyaktig fem kilometer videre oppover i sakte fart, med slukte lys, kontrollerer avstanden på speedometeret, stopper og avventer nærmere ordre fra meg, 50 meters avstand mellom bilene. Sett i gang!

– Ordre er ordre

Jon Floden skjønte ingenting.

Kong Olav hilser på Jon Floden under en seremoni på Midtskogen.

Skulle de virkelig kjøre rett gjennom de tyske stillingene? Han dristet seg til å spørre kapteinen om dette virkelig var alvor, men fikk bare et bryskt svar om at «det er ordre».

Selv satte Austli seg inn i en personbil, og sjåføren Arne Mostue har fortalt at da kapteinen smelte døren igjen, utbrøt han: –Dette er selvmord, men ordre er ordre.

Det er grunn til å tro at denne ordren kom fra forsyningsminister Trygve Lie, den sterke mann i regjeringen Nygaardsvold.

Jon Floden rister på hodet: –Jeg fattet ingenting da, og jeg gjør det fremdeles ikke. Vi hadde ingen forpatulje, og skulle altså kjøre rett mot en tysk styrke, som var så sterk at Mørebataljonens folk under major Iver Navelsaker hadde måttet trekke seg tilbake til Dombås kvelden før, etter sammenstøt med den. Hvorfor kunne ikke bataljonen, som tallet over 700 mann, settes inn igjen, dersom det var så utrolig om å gjøre å rydde tyskerne av veien?

Det var dessuten gitt enda en ordre som Navelsaker skriver om etter krigen. Den gikk ut på at det skulle kjøpes, om nødvendig til siste mann.

Brudd på norske direktiver

Fullt av forbitrelse klatret Floden og hans menn opp på lasteplanet. Det som de nå skulle begi seg ut på, var ikke bare en utrustet selvmordsaksjon. Fremgangsmåten var også et klart brudd på norske, faktiske direktiver, noe som f.eks. oberstløytnant Anton Olstad har påpekt.

–Trygve Lie kjørte i en fjerde bil, bak Austlid. I en erindringsbok forsøker han å gjøre narr av oss. Han sier for eksempel at våpnene våre pekte bakover. Dette er i all fall løgn når det gjelder min tropp. Hvordan det var på fenrik Hagens bil, som kjørte først, vet jeg ikke. Men jeg hadde plassert en Colt mitraljøs på hver side av tørrhuset, og du kan banne på at de pekte forover.

Like nord for Skeievoll skole rykket Floden til. Oppe på en haug så han noe som beveget seg. –Jeg slo i biltaket og skrek: «Stopp!». Vi hoppet av bilen og jeg kommanderte i stilling. I samme øyeblikk nådde Austlid frem til oss, og ropte sint: –Bare kjør på til dere får ordre.

Det lyner i øynene til Jon Floden den dag i dag når han forteller om hva som nå skjedde:

Jon Floden, 76 år
– kronvitne til
Austlid-tragedien
på Dovre

Troppsfører Jon Floden forteller sin historie om hva som skjedde på Dombås i april-dagene 1940. (Foto: Østendingen)

–Men der er jo tyskerne, kaptein! svarte jeg.

–Nei, det er bare stein, skrek han tilbake.

–Nei, så f... kaptein, utbrøt jeg. –Slik har jeg da aldri sett stein oppføre seg før!

–Og jeg skal si deg det, at dersom Austlid da hadde beordret oss videre, så hadde jeg nektet. Og hadde han trukket pistolen, så hadde jeg gjort det samme raske enn han!

Men så hadde Austlid åpenbart sett at steinene leet på seg og ropte: «Ild!» «Og en ting skal jeg si om kapteinen: den mannen manglet ikke mot. Han satte på sprang i spissen for karene sine, og litt senere segnet han død om.

Seks døde

Da bataljen var over lå seks nordmenn døde igjen i april-morgenen, og alle de andre i Austlids halvkompani, unntatt fem, ble tatt til fange. En av de fem var Jon Floden.

Sammen med to andre soldater kom han seg over veien og Lågen. De to andre forsvant underveis, men Floden tok seg frem til en av Holungårdene og fikk sykkel og tørre klær.

–Jeg gikk ut fra at kompaniet var nedkjempet, og at jeg var den eneste som hadde kommet seg unna. Jeg måtte få varslet folkene i Kirkestuen før tyskerne kom på dem. Hele regjeringen kunne ha blitt tatt til fange.

Da jeg kom frem til Kirkestuen avla jeg rapport til Otto Ruge personlig som rolig og fattet, slik han alltid var, ga ordre om lynrettet til Otta. Regjeringsmedlemmene kringsette meg med spørsmål og virket helt paniske.

– Da jeg kom til Otta, spanderte utenriksminister Koht midtdag på meg, og ga meg litt penger og en lommelykt. Det var en vennlig mann.

Minnene sitter

Slik endte Jon Flodens korte felttog på Dovre. Det vil si, inni ham tar det aldri slutt så lenge han lever.

Han stirrer lenge utover de snødekte jordene. Så sier han med sterk følelse: –Jeg har tenkt og tenkt gjennom dette, og jeg vil ikke avlegge ed på at jeg kjenner sannheten, men en eneste forklaring jeg har i dag er at regjeringen var innsatt på å kapitulere, og at den var villig til å sende oss i døden, for å oppnå kapitulasjon med ære.

Det er forferdelig, men slik tror jeg det var.